

Vznik integrální kultury

Paul H. Ray

Tento text byl publikován v antologii "Geomancie a integrální kultura" (DharmaGaia 2008, str. 323-339; překlad Julie Leitgebová, Jiří Zemánek)

"Byly to ty nejhorší, ale i nejlepší časy."

Tak začíná Dickensův *A Tale of Two City (Příběh dvou měst)*, odehrávající se v roce 1789 v revoluční Paříži na úsvitu moderní politiky. **1/** Totéž bychom mohli říci i my dnes, kdy se objevuje cosi, co nahrazuje modernismus konce dvacátého století. Při pohledu na snižující se příjmy obyvatel Severní Ameriky či na ohrožené životní prostředí celé planety mnozí z nás zcela oprávněně pociťují, že tato doba se jeví jako jedna z nejnebezpečnějších v celé dosavadní historii. Není těžké si představit, že série pohrom plynule navazujících jedna na druhou, by mohla vést až k zániku civilizace. Nalézt škarohlídy mezi současnými vědátory je zrovna tak snadné jako tomu bylo v roce 1789. Znamená to tedy, že dosud pohlížíme na svět zkreslující optikou našeho starého režimu, která zrcadlí anachronické zájmy, jež nám už nejsou nezbytně vlastní? Myslím si, že tomu tak skutečně je.

Pokusme se namísto toho o alternativní úhel pohledu, zcela odlišný od všeho, co čteme denně v novinách. Tato alternativa je následující: příležitosti, které jsou před námi, jsou stejně tak reálné jako zmíněné hrozby. Naše budoucnost nemusí nutně vyústit v bídu a zoufalství. To však neznamená oslavovat pokrok jako zlatou budoucnost nekonečného konzumu, jak nám to líčí reklamní agenti. Život je ve skutečnosti mnohem tvrdší a mnohem víc nás vyvádí z rovnováhy.

Na prahu historického „velkého zlomu“ jako je právě tento, se to nejhorší může skácat, jak to znáte u vodopádu, kde daný svět se ostře odklání od všeho, co jsme dosud znali a čím jsme byli, a směřuje do neznáma. Změny civilizačních forem se v historii neodehrávají často: vynález zemědělství, vzestup a pád dobovačských států a říší, rozvoj industrializace a urbanismu. Minulá generace měla plné právo nepřikládat význam dalším takovým radikálním změnám. My však už nikoli.

Nadcházející dvě dekády přinesou buď dramatické zhoršení, anebo zlepšení naší situace. To jediné, k čemu určitě nedojde, je zachování stávajícího stavu. Většina minulých trendů už zkrátka není udržitelná. Rovněž éra postupných vývojových kroků je ta tam a my nyní stojíme bezprostředně před velkým zlomem. Vskutku by se to mohlo odehrát kterýmkoliv z uvedených dvou způsobů, naše budoucnost není předurčena.

Nacházíme se na sklonku civilizace. To znamená, že bychom měli být připraveni, zvolit si správnou cestu. Kvalita našeho „obrazu budoucnosti“ a kvalita našich tvůrčích snah,

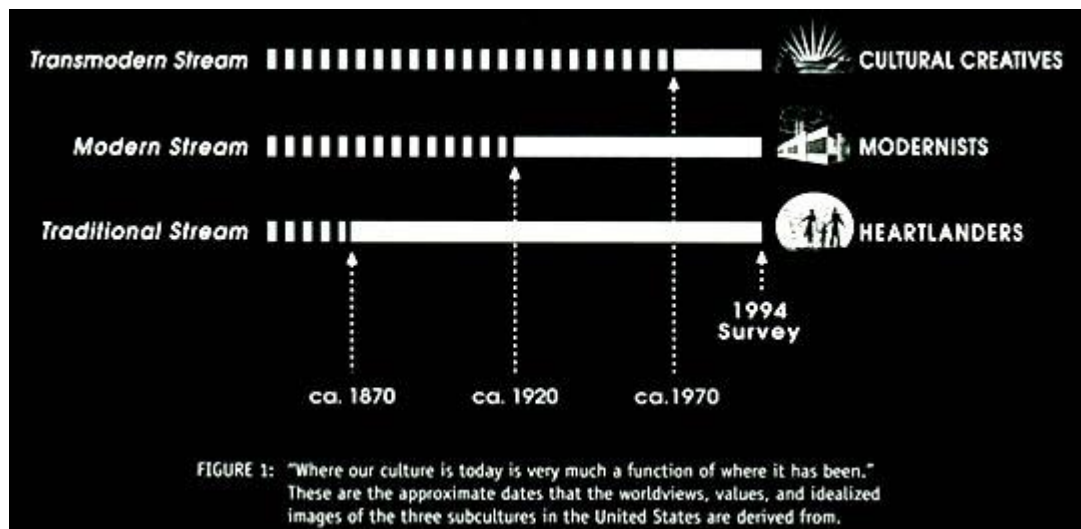
kteře jsou na něm založeny, určí jakým směrem se bude naše budoucnost vyvíjet v jedné či dvou příštích generacích. Jisté je, že kostky již byly vrženy.

Tři světonázory

V průběhu staletí jsme sledovali vzestup moderních kulturních forem a také, jak mnozí dnes dokládají, úpadek modernistického paradigmatu. Ústřední tezí mých výzkumů je, že jsme dnes svědky vzniku nové kulturní formy, integrální kultury – nové konstruktivní syntézy modernismu a jeho antiteze tradicionalismu -, která oba jmenované směry přesahuje, aniž by přitom kterýkoli z nich odmítala. Určující charakteristikou integrální kultury je skutečnost, že spojením těchto navzájem odlišných hodnotových systémů legitimizuje nejhlubší kořeny společné minulosti Západu a míří vstříc transformativní budoucnosti. Ve výsledku, ve své transcendenci dichotomie tradicionalismu a modernismu, integrální kultura demonstruje zřetelnou toleranci pro dvojznačnost, jdoucí za a obvyklý postoj: buď - anebo.

V porovnání s ostatní společností vyznávají nositelé integrální kultury idealističtější a duchovnějši hodnoty, více se zaměřují na mezilidské vztahy a na duševní rozvoj, více se zajímají o životní prostředí a jsou více otevřeni vytváření pozitivní budoucnosti. Podle mých výzkumů zahrnuje tato skupina zhruba 24 procent dospělé populace USA, tedy něco kolem 44 milionů osob. Jestliže vskutku integrální kultura vzniká, pak zažíváme nevídané historické období; vždyť ke změně dominantního kulturního vzorce dochází jen jednou nebo dvakrát za tisíciletí.

Existují tři různé kulturní proudy, co se týče kulturního významu a světonázoru: tradiční, moderní a transmoderní (viz níže uvedený diagram). Z nich vyplývají tři různé subkultury odlišných hodnot. Nazval jsem jejich stoupence: tradicionalisty (heartlanders), modernisty a kulturně kreativními.

Moje výzkumy ukazují, že každá z uvedených subkultur vyznává jiné hodnoty a má jiný světový názor. Tyto rozdíly jsou závislé na kulturní éře, v níž se kultury zformovaly. Typické příčné výzkumy poskytují data jen z izolovaných časových úseků; naproti tomu v rámci kulturně zaměřeného výzkumu jsou tato data sledována na trajektorii jdoucí zpátky stoletími. Například výsledky výzkumu „American Lives“ ukazují, že dnes existují tři různé světové názory, zatímco o generaci dřív sociologové rozlišovali jen dva: tradiční a moderní. Jelikož slovník současné veřejné debaty zaostal, hovoříme na veřejnosti stále jakoby existovaly než tyto dva.

Nový pohled na svět, na hodnoty a subkultury není pouhým výplodem analytiků: dnešní situace naší kultury je zjevně důsledkem jejího stavu v minulosti. To dokazuje výše uvedený diagram, který naznačuje, že dominantní rysy každého z těchto tří světových názorů se v USA utvářely zcela v nedávné historické periodě.

Každý z těchto světových názorů odráží tok významů a kulturních témat spojených s následujícími skutečnostmi.

- *Kořeny dnešního tradicionalistického proudu můžeme sledovat až do středověké Evropy, mezi tradičními katolíky a protestanty, kteří reagovali na vznik sekulárního modernismu v době po osvícenství až po antidemokratickou pravici, která trvá dodnes. Mnohem blíže k dnešku lze pak tradicionalismus ve Spojených státech vysledovat v rurálních a nacionalistických (rasistických a proticizineckých) hnutích, z nichž, v reakci na modernismus, povstal fundamentalismus devatenáctého století ve svém typickém severoamerickém pojetí. Dnešní tradicionalisté uctívají nostalgický obraz návratu do malého města, religiózní Ameriku, odvolávající se na její podobu mezi lety 1890 až 1930. Jedná se o hluboce zakořeněný mytický obraz, který charakterizuje a oslavuje staré dobré „tradiční americké způsoby“.*

- *Počátky modernismu spadají do konce renesančního období před zhruba pětistý lety v Evropě, odkud se pak postupně rozšířil na území jejích nových kolonií. Modernismus lze určitým způsobem chápat jako zavržení autoritativních politických a náboženských vlád. Svě důležité kořeny má mezi obchodnickou měšťanskou třídou a mezi dalšími tvůrci moderní ekonomiky; je s ním spojen vznik moderního státu a armád a také vědeckých, technologických a intelektuálních komunit. Světový názor a symboly dnešního severoamerického modernismu, jehož počátky spadají do dvacátých let 20. století, představují už pozdní fázi modernismu, jejíž kořeny sahají do evropského intelektualismu a amerického urbanismu a industrialismu 19. století. Konzervativci mají sklon idealizovat si dvacátá a padesátá léta minulého století, zatímco liberálové a umírnění spíše inklinují k idealizování obrazů padesátých a šedesátých let a jsou více otevření novým idejím.*

- *Kořeny dnešního transmodernismu vycházejí z části z esoterických spirituálních hnutí, která mají původ v renesanci a pokračují nepřerušovaně až dodnes v nově vzniklých náboženstvích i v transcendentálním hnutí první poloviny devatenáctého století s Emersonem a transcendentalisty. Jsou také celosvětově rozšířeny ve spisech různých intelektuálů poloviny dvacátého století, v hnutí New Age, v humanistické i*

transpersonální psychologii, v ekologickém hnutí a také v ženském hnutí, jejichž vývoj se datuje od šedesátých let minulého století. Všechna tato hnutí považují hlavní prvky moderního pojetí světa za nepřijatelné a stále více v něj ztrácejí víru. Světový názor transmodernismu je „předvojem a subjektem změny“. Transmodernisté začleňují osobní témata do širších společenských a politických souvislostí: znovu objevili sami sebe, tak proč by to společnost nebyla schopna učinit také?

• Zpráva, z níž je sumarizován tento článek, dochází k závěru, že příslušníci této nové subkultury jsou nositeli nového světonázoru, který lze charakterizovat jako „transmoderní“ - přináší naději v to, že jsme dnes svědky vzniku nové „integrální kultury“, která je pokračovatelem modernismu.

Co ukazuje výzkum

Tradicionalisté dnes představují 29 procent dospělé populace Spojených států, to znamená 56 milionů osob. Stoupců modernismu je 47 procent, což je 88 milionů dospělých. A kulturně kreativní jedinci čítají 24 procent, tedy 44 milionů osob.

Označení kulturně kreativní pro nositele integrální kultury užívám proto, že kulturu Spojených států obohacují o nové nápady a protože se nacházejí v čele kulturní změny. Pocházejí většinou ze střední a vyšší střední vrstvy. Na západním pobřeží je jich o něco víc než kdekoli jinde, nicméně se s nimi lze setkat po celé zemi. Celkový poměr žen a mužů je 60:40, neboli žen je o 50 procent více než mužů.

V subkultuře kulturně kreativních můžeme rozlišit dvě skupiny osob. Do té první, která představuje její vlastní jádro (10,6 procent populace, to znamená 20 milionů osob), patří lidé, kteří uznávají jak hodnoty zaměřené na rozvoj osobnosti tak i ty „zelené“. Vážně se zajímají o psychologii, spirituální život, o osobnostní růst a možnosti vlastního sebevyjádření; milují poznávání cizích zemí a exotiku (jsou xenofilní) a rádi si osvojují nové myšlenky; zapojují se do společenského života, zabývají se „ženskou otázkou“ a silně prosazují ekologickou udržitelnost. Jako myslitelé a tvůrci představují předvoj. Pocházejí většinou z vyšší střední společenské vrstvy a podíl žen a mužů mezi nimi je 67:33; žen je tedy dvojnásobně více než mužů. Příslušníci druhé zmíněné skupiny, kterou bychom mohli nazvat zeleným křídlem kulturně kreativních (13 procent populace, tj. 24 milionů lidí), vyznávají hodnoty, zaměřené hlavně na životní prostředí a na sociální záležitosti, a to z více světského úhlu pohledu. O spiritualitu, psychologii a osobnostně zaměřené hodnoty se zajímají jen průměrně a zdá se, že přijímají podněty od první skupiny. Patří většinou do střední společenské vrstvy.

Subkultura kulturně kreativních představuje nové hodnoty a světonázory, které byly před 2. světovou válkou vzácné a dokonce o generaci předtím byly téměř neznámé. Tato nová kultura zahrnuje lidi, kteří si naprosto jasně uvědomují systémovou povahu dnešních problémů, od lokální přes národní až po planetární úroveň. Její členové mají ve srovnání s tradicionalisty a modernisty mnohem vyšší nároky co se týče spirituálního růstu a rozvoje osobnosti, co se týče vlastní autentičnosti, vztahů k ostatním lidem i tolerance vůči jejich odlišným názorům. Charakteristickou reakcí stoupenec kulturní kreativity je

také odmítnutí víry ve staré formy. Ovšem narozdíl od odcizených modernistů jsou stoupenci integrální kultury ve své snaze vytvořit něco nového více ukotvení.

Nejsme však jen svědky zrození nové populace. Tato nová subkultura nejen transcenduje staré protikladné hodnoty a názory, ale také usilovně vytváří nový přístup ke světu. Syntetizuje nový soubor konceptů pro nahlížení světa: ekologický a spirituální světový názor; zcela nové spektrum společenských zájmů; novou planetární problematiku namísto starého souboru problémů, které dosud řeší modernismus; nový soubor technik duševního rozvoje; návrat k duchovní praxi a porozumění věčné psychologii a filozofii; vyzvednutí ženství na nové místo v kontextu novodobé historie. Pro novou kulturní éru je to dobrý začátek.

Kulturní kreativci dnes už představují velice početnou skupinu lidí, celkem 44 milionů, jež je větší než kterákoli srovnatelná skupina, která kdy stála u zrodu některé z dřívějších podob společenské renesance. Empirická data z mého výzkumu „American Lives“ ukazují, že objevení se kulturně kreativních lidí na počátku sedmdesátých let minulého století ohlašovalo přechod k transmodernismu, tedy k tomu, co může znamenat zrod nové a výrazné společenské síly, kterou nazývám integrální kulturou. Je však třeba zdůraznit to, co jsem zmínil již výše: uskutečnění integrální kultury není nikterak předurčeno. Jako všechny kultury, i vznikající nová kultura (ať už je to integrální kultura nebo nějaká jiná hlavní společenská síla) je odpovědí na aktuální problémy své doby.

Všechny kultury existují proto, aby řešily problémy, které jako lidé vnímáme. Modernismus některé z problémů, jímž čelil, vyřešil; dnes však již nenabízí odpovídající odpovědi na povahu a komplexnost problematiky, s níž se střetává současná společnost. Mnohé ze starých problémů přetrvávají a mnohá z modernistických „řešení“ způsobila další nové problémy. Proto je dnes zapotřebí čehosi nového, co bude, jak můžeme doufat, v souladu s hodnotami integrální kultury.

Dokážeme to? Věřím, že ano, a to hned z několika důvodů. Nezbytná populační základna kulturně kreativních lidí pro to už existuje, stejně jako rychle se vyvíjející globální komunikační a dopravní systémy. Pokroky v „nových vědách“ jako je kvantová fyzika, holistická biologie a teorie komplexity (s jejich objevy nonlokálnosti, vzájemné ekologické závislosti a sebeorganizujících se systémů) už dnes demontují starý modernistický přístup; navíc četné nové výzkumy v humanistické a transpersonální psychologii, eko-vědách a feminizmu, stejně jako rašící revoluce psychospirituálního vědomí, představují široké společenské hnutí, které obohacuje transmoderní kulturu a formuje obrysy nového druhu světa. Tato transformace probíhá přímo před našima očima, právě teď v posledním desetiletí dvacátého století. Krátce řečeno: všechny ingredience potřebné k vytvoření skutečné integrální kultury jsou již všude kolem nás.

Odkaz modernismu

Integrální kultura, která dnes vstupuje na světovou scénu, se bude rozvíjet přesně do té míry, dokud se nevyřeší problémy celé planety, která se poprvé v historii začíná stávat „jedním světem“. Mnohé z našich současných problémů jsme zdědili z éry modernismu,

ať už ve formě dosud nezodpovězených otázek, nebo problémů, vyprodukovaných dřívějšími pokusy o jejich řešení, jak je viděli lidé předchozí doby. Modernismus lze vnímat jako působivý soubor kulturních vynálezů, které byly zaměřeny na řešení toho, co by se dalo nazvat druhovým souborem problémů lidstva po většinu jeho historie, a které se staly zvláště důležitými od doby renesance před pěti sty lety. Těmito klasickými problémy lidstva jsou:

- ulehčení od nadměrné fyzické dřiny;
- rozdělování nadbytku;
- odstraňování pohrom a nemocí;
- obydlí a potrava pro narůstající populaci;
- vytváření efektivních a produktivních organizací;
- tvorba více univerzální etiky;
- vypořádání se se vzrůstající společenskou komplexností.

Tuto dominantní agendu jsme zdědili od starověkého a také od raně moderního světa. Modernismus dokázal tyto problémy mnohdy brilantně řešit. Spojené státy v tom byly často vůdčí silou a tuto skutečnost také často oslavovaly. Nicméně mnohá tato vítězství znamenala ztrátu tradičních způsobů života i samotných národů, které v ně věřily a držely se jich. Třetí svět cítí beznaděj nejen proto, že jeho vlastní kultury tyto staré problémy nevyřešily, ale také z toho důvodu, že jsou ohrožovány našimi vlastními způsoby řešení. Zdá se, že tato modernismem nabízená řešení, která se sebou víc a víc vláčejí stále vážnější problémy. Odtud plyne také současná ztráta legitimacy modernismu, která spočívá v tom, že neposkytuje to, co slíbil, nebo také v tom, že vyvolává mnoho obtíží, které v delším časovém horizontu převažují nad krátkodobým prospěchem. Připomeňme z nich tyto:

- Ve jménu vytváření a hájení nadbytku používaly moderní korporace, vlády a armády stále mocnější technologie k honu za bohatstvím a mocí, a to s nečestnými úmysly. Dokud hrabivé a mocí posedlé firmy nebyly příliš efektivní, bylo jejich počínání ekologicky snesitelné. Ale ten, kdo čte tento článek ví, že se tato planeta nachází v krajním ohrožení na stovkách front a nemá smysl zde tuto záležitost znovu omílat (*is no point in belaboring it here*). Je nicméně skutečností, že si mnoho lidí spojuje toto ohrožení s moderním způsobem života.
- Ve jménu probuzení životaschopných občanských společností a zmírnění etnických svárů a náboženských válek, které se na konci posledního tisíciletí rozšířily až do Bosny a Rwandy, modernismus vytvořil očekávání, že bude existovat více než jeden platný druh náboženské víry a více než jeden životní styl a světový názor. Tím zcela odmítl ústřední myšlenky tradicionalismu jako bigotní a pověrečné. Tím, že vnesl šedé odstíny do dřívějších černo-bílých názorů o kultuře a náboženství, učinil je všechny relativní: žádných z nich se už víc nemůže prohlašovat za jedinou správnou cestu. To vedlo ke vzniku fundamentalismu a kulturního konzervatismu, jež představují reakční odmítnutí modernistického relativismu i modernistické komplexnosti.
- Modernistický sekularismus odmítá všechny tradiční světonázory a jejich pravdy má za falešné nebo v lepším případě nevěrohodné. Důsledkem toho však nejsou pouze ti nevybíravým způsobem ponižovaní v debatě o kosmologii a o přirozeném světě.

Impozantní úspěchy vědy a technologií při vysvětlování světa i v jeho samotném proměňování vedou k neustálým obměnám kritérií pravdy a k tendenci „myslet odděleně“, destruktivně analyzovat všechny holistické ideje a dekonstruovat konkurenční světovázory. Ale pak je modernistický přístup vnímán jako nesouvislý a závádějící, neboť většina lidí vyžaduje základ ukotvený v neměnných pravdách o lidstvu, přírodě, vesmíru, bohu či božích. Tradicionalisté i transmodernisté v této hlučnosti a nesouvislé fragmentaci dnes shodně spatřují hlavní nedostatek modernismu.

- Roztříštěnost analýz je podobná fragmentaci tržních ekonomik, fragmentaci komunit a rodin i nesouvislosti programů veřejných médií. Mnoho lidí v ní spatřuje rozklad a zoufalství.

- Modernismus dal vzniknout mnoha institucionálním a organizačním formám, které nemají rovnocenné konkurenty a vytlačují starší formy, jako jsou malé farmy, kolonie, komunity a rodiny. Tyto nové organizační formy zahrnují byrokracii, národní státy, korporace, univerzity zaměřené na výzkum, továrny, hromadnou dopravu, vědecké ústavy, obchodní řetězce, rozlehlé urbánní zóny, neustále se opakující znovuvynalování technologií i masivní a rozmanité instalace „chytrých“ elektronických čipů do všeho za účelem vytvoření informační společnosti, univerzálně a neosobně propojené jako nikdy předtím. Dnešní lidstvo se vyvinulo z pre-civilizovaných časů, v nichž žili lidé ve společenstvích farem, kolonií a rodin. Mnoho komentátorů se domnívá, že tím, že tyto své původní organizační formy dnes nerespektujeme, si způsobujeme hluboké problémy; jsou přesvědčeni, že modernistická představa, že můžeme žít naprosto odlišným způsobem, je mylná.

- *Již nějakou dobu řeší modernistická společnost otázku morálky.* Pro většinu Severoameričanů z generace mých rodičů byl standardem buržoazní morální konsensus o tom, co je správné a dobré, který však za nějaký čas po 2. světové válce zdá se pozbyl na významu. Mnozí modernisté a tradicionalisté se v podstatě shodnou na tom, co je špatné. Mnozí z nich jsou také schopni se v principu shodnout na řešení problému, přitom však nemají nejmenší tušení, jak takové řešení uvést do praxe. Jak tyto špatné výsledky, tak neschopnost „dohlédnout“ na to, co je (vskutku) nové, ukazují vyčerpání modernismu jako kulturního systému.

- Běžný individualistický model postupu po kariérním žebříčku, a k tomu na odívavý konzumentský status i silná diferenciacce podle společenské třídy a životního stylu dnes určují, kdo je v moderním životě vítězem a kdo je v něm poraženým.

- Často je pokládáno za samozřejmé, že jediný relevantní způsob dnes představuje modernismus Spojených států, neboť se tolik zasloužil o kapitalismus. A to proto, že pomáhá definovat světový názor, který je založený na myšlence vítězství v životě, jež v Americe převládá zejména mezi střední a vyšší společenskou třídou.

- Pracující ve Spojených státech děsí masivní propouštění ve jménu „minimalizace nákladů“ a „optimalizace“ a dalších podobných nepřijemností a proto z obav o ztrátu zaměstnání mlčí o podmínkách na svých pracovištích. Stálá zaměstnání a úspěšné kariérní postupy, jak jsme je znali, postupně mizejí. Mnozí futuristé dále tvrdí, že možnosti nadnárodních společností najímat si pracovní síly či nakupovat části výrobků kdekoli ve světě, vytvářejí jednu jedinou celosvětově rozšířenou nekvalifikovanou pracovní třídu, která je těmito podmínkami ruinovává. Z toho důvodu existují další modernisté, kteří se odcizili této kultuře vítězů, neboť je jim zřejmé, že takovou hru vždycky prohrají. To platí pro třídu pracujících (dělníků), která je vystavena

celosvětové konkurenci i pro klouzavou střední třídu. Mnozí z těchto lidí uvízli kdesi mezi moderním a tradičním světem, v pohodlí běžného života, ale bez víry v jakékoli tradice. Většina z nich nicméně dosud „nevidí“ hodnoty, které nabízejí kulturně kreativní lidé. Nemají kam jít, a zdá se, že odmítají většinu pozitivních hodnot. Mnozí z nich představují proto snadný terč pro různé demagogy.

Naší největší chybou by bylo, kdybychom začali brát příliš vážně pesimistickou náladu naší doby a nechali se ovlivnit strachem a cynismem, které dnes ovládly média. Pak totiž uvěříme něčemu skutečně katastrofickému, totiž že: “Všechno je špatné a neustále se to zhoršuje a my sami s tím nemůžeme nic dělat.”

Existuje však také alternativní úhel pohledu na tuto věc. Jak ukázal Fred Polak ve své studii *The Image of the Future (Obraz budoucnosti)*, v níž se zabývá patnácti sty lety evropské historie, pokud se celá kultura drží pesimistického obrazu budoucnosti, stává se takovýto obraz sám sebenaplňujícím se proctvím. Skutečné předpovědi o úpadku nemusejí být pravdivé, ani k nim nemusí dojít; patologické chování však může samo o sobě stačit k tomu, aby takový úpadek přivodilo. Jedná se o nemoc důvěry. Avšak i opak je pravdou: když se kultura drží pozitivních obrazů budoucnosti, i když se tyto obrazy se nemusí přímo naplnit, investice do nových příležitostí a vůle vybudovat dobrou společnost stačí k tomu, aby byl vytvořen slušný způsob života, ne-li ten nejlepší ze všech světů.

Přechod k transmodernismu

Modernismus selhal a prozíraví myslitelé tuto situaci předvíдали již před nějakou dobou jako například sociální historikové jako Pitrim Sorokin v knize *The Crisis of Our Age (Krise naší doby)*, Fred Polak v knize *The Image of the Future (Obraz budoucnosti)*, Harrison Brown v práci *The Challenge of Man's Future (Výzva budoucnosti lidstva)* a později také Lester Brown ve výročních zprávách Institutu Worldwatch. Někteří teoretici přistoupili k tomuto tématu pozitivněji, jako třeba Willis Harman, který ve své práci *Global Mind Change (Globální změny vědomí)* poukázal na krizi našich přesvědčení jakožto na přechod od jednoho světónázoru ke druhému.

V důsledku toho potom, s tím jak roste celkové obecné úsilí a ve snaze o bohatší rozvoj kultury, vytvářejí vůdčí myslitelé Západu širokou škálu možných nástupnických idejí, obrazů a principů, aby „modernismus“, v té podobě, jak ho dosud známe, nahradili. Počátky transmodernismu jsou dobou neuspořádaných a často protichůdných a zmatených myšlenek a obrazů. Spíše však než abychom nad touto rozháraností truchlili, měli bychom si uvědomit, že tváří v tvář tomu vskutku novému to může být pro nás dobrá věc, neboť nám pomáhá odhalit a vyjádřit mnoho tvůrčích možností, které by nám jinak zůstaly skryty.

Vize „integrální kultury“ jako pozitivního životního způsobu, který přesahuje modernismus, existuje již víc než padesát let. Jako první ji zformuloval známý rusko-americký sociolog Pitirim Sorokin ve své knize *The Crisis of Our Age (Krise naší doby)*. Pojem „přesah“ používám se záměrem naznačit spojení toho, co se odehrálo v minulosti s

jeho antitezemi a tímto způsobem dospět k nové bohatší syntéze. Nezávisle na sobě se ve stejné době chopili takového širšího konceptu s analogickými spirituálními idejemi tři vůdčí myslitelé: Šrí Aurobindo v knihách *A Practical Guide to Integral Yoga (Praktický průvodce integrální jógou)* a *The Life Divine (Božský život)*, Sorokin, který ve svém díle *Social and Cultural Dynamics (Společenská a kulturní dynamika)* pojednává o idealistické (později integrální) kultuře a Jean Gebser, jenž v knize *The Ever-Present Origin (Všudypřítomný počátek)* rozvinul model integrálních struktur vědomí. Sorokin se alespoň v pozdějších letech seznámil s prací Aurobinda a velmi ji obdivoval.

Mnozí současní spisovatelé se dnes znovu vracejí k těmto stejným základním tématům, aniž by nezbytně znali tyto své předchůdce. Nejde však o pouhé nezávislé znovuoobjevování, ale spíše je to doklad neustálého působení toho, co Gebser nazval “všudypřítomným počátkem” i vytrvalého proudu “věčné filosofie”. Nikoli sterilní postmodernismus, ale spiritualizace modernity nejvíc oživuje a oplodňuje postmoderní syntézu. Mnoho z těchto spisovatelů vsutku čerpá z téhož zdroje inspirace, přičemž naznačují, oznamují či dokonce předpovídají „pád modernismu” a vznik nové kultury.

Znovuoživení kultury

Avšak proměna v integrální kulturu (jestliže k ní dojde) nebude znamenat úplný a radikální rozchod s dřívějšími společenskými způsoby. Kultury velkých civilizací nemizí, ale přetavují se do nových forem. Je zřejmé, že modernistické instituce v současné době ztělesněné v naší západní síti měst, zaměstnání, pracovních míst, trhu, firem, univerzit a vlád jednoduše nezmizí přes noc v hromadném systémovém kolapsu. Spíše se v transmoderním světě promění do forem, které by si naši rodiče nedokázali vůbec představit. Ačkoli můžeme být zarmouceni ze ztráty toho důvěrně známého, můžeme být rovněž vzrušeni z toho nového: z perspektivy integrální kultury.

Být „transmoderní” v podstatě znamená být kvůli něčemu. Nová kultura se zaměřuje na to, co bylo modernismem roztrženo: na dosažení osobní celistvosti a autenticity; na začleňování se do komunity a na spojení s ostatními po celém světě, nikoli pouze doma; na spojení s přírodou a na učení, jak propojovat ekologii a ekonomii; i na syntézu různých názorů a tradic, včetně filozofií Východu a Západu. Odtud tedy označení integrální kultura.

Výsledky výzkumu integrální kultury naznačují, že bychom měli „pozvednout srdce“. Většina z nás si neuvědomuje, že se nachází uprostřed nesmírného množství spojenců, uprostřed rozsáhlé populace tvořivých lidí, kteří jsou nositeli pozitivních myšlenek, hodnot a trendů, víc než tomu bylo v kterékoli jiné podobné předchozí éře renesance. Tito lidé jsou pravděpodobně připraveni nesobecky jednat ve prospěch naší budoucnosti.

Sociální význam má rovněž hrozba milenia, ona očekávání, která si spojujeme s naším přechodem do nového tisíciletí. Zatímco samotná změna letopočtu nemůže způsobit nic, víra v něj má své skutečné důsledky. Jako nejdůležitější se v této souvislosti ukazuje, že možná dojde k osvobození lidí, kteří se odhodlají vyzkoušet něco opravdu nového na celospolečenské úrovni. Spojování transformace s rokem 2000 nebo s rokem 2001

pravděpodobně souvisí s mocnou symbolikou, která z čistě psychologického hlediska není ničím jiným než magickým myšlením. Tato symbolika je však důležitá, neboť přináší nový úhel pohledu, novou vizi, která pohání lidi dělat něco jiného.

Antropolog Anthony F. C. Wallace charakterizoval hnutí kulturní revitalizace jako přiklonění se k novému. Je to cosi, čemu se oddává celá kultura, pokud je ochotná otevřeně čelit skutečnosti, že staré způsoby už nefungují. Proto se ptá: „Co přijde příště?“ Jak říká *pasionistický* kazatel Thomas Berry: „Všechno je otázkou příběhu. V současných potížích se nenacházíme jen proto, že náš příběh není dobrý. Jsme ve stádiu ‘mezi příběhy’. Ten starý příběh o tom, jak vznikl tento svět a o naší úloze v něm už sice neplatí, ale my jsme se ten nový příběh dosud nenaučili.“ Nejen, že nezbytnost je matkou nápadu, ale my pravděpodobně učiníme ctností řešení, která musíme vynalézt proto, abychom se s tím vyrovnali. Ano, přichází cosi úplně nového a my s tím můžeme něco dělat.

Odpověď kulturní revitalizace spočívá v nalezení nového způsobu vidění nás samých a nových možností uplatnění starých myšlenek a technologií. Je to nadějně a tvořivě období v životě kultury. Následuje obvykle po období úpadku a beznaděje, jež však v žádném případě nejsou výsledkem nějakého neštěstí, ale důsledkem toho, že staré příběhy přestaly platit.

Z výzkumů vyplývá, že 44 milionů kulturně kreativních lidí má nyní příležitost se zformovat do hnutí kulturní revitalizace a usilovat o vytvoření integrální kultury. Jak už bylo řečeno, taková hnutí často zdůrazňují, že „staré příběhy již nefungují“ a říkají, že vytvoří nový příběh. Formují nové obrazy toho „kdo jsme“, hrají si s novou symbolikou a archetypální obrazností, snaží se vynalézat nové způsoby života a nahrazovat jimi ty, které už nejsou funkční. Jsou plny naděje v budoucnost a je velmi reálné, že k vytvoření této budoucnosti vskutku přispějí.

Mojí ústřední tezí je, že tímto novým směrem je transmodernismus, nebo-li to, co se nachází za modernismem. Není ani deklinismem ani utopismem, nýbrž poukazuje na důležité nové směry vývoje právě tady a právě teď. Může znamenat pozitivní rozvoj západního způsobu života. Moje výzkumy ukazují, že existuje 44 milionů amerických občanů, kteří věří v hodnoty integrální kultury. Nejde tedy o okrajový fenomén, ale o součást hlavního proudu života ve Spojených státech. Jde o vzestup kulturně kreativních lidí, kteří se dobře orientují v nové informační ekonomice a kteří mají mnoho nových nápadů, co by se dalo dělat a o co by bylo možné usilovat v americkém způsobu života.